

Cần chấm dứt cảnh ai cũng làm thủy điện

Ý kiến của GS.TSKH Phạm Hồng Giang, Chủ tịch Hội Đập lớn và Phát triển nguồn nước Việt Nam trả lời phỏng vấn của báo 'Thanh Niên'. Bài đã được bổ sung và chỉnh lại so với bản đã đăng trên báo 'Thanh niên' ra ngày 7/12/2012.

- *Nhiều hạng mục như âu tàu, cửa xả đáy... thủy điện thế giới làm nhưng VN không làm, có phải do chúng ta chưa có quy chuẩn cụ thể cho việc xây dựng thủy điện không, thưa ông?*

Hiện chưa có qui định cụ thể về việc bắt buộc phải có các hạng mục đó. Việc bố trí các hạng mục đó hay không tùy nhiệm vụ cụ thể của công trình và phương án xử lý của nhà thiết kế.

Xây dựng đập chắn ngang sông thì đương nhiên gây cản trở cho giao thông thủy. Nhà thiết kế phải dựa vào yêu cầu giao thông thủy (mật độ giao thông, kích thước & trọng tải tàu thuyền,...) để đưa ra phương án đáp ứng. **Âu tàu** là phương án thường được dùng. Ngoài ra còn có thể kéo tàu trên ray qua đập (mời xem bài '*Xà lan côngtenơ trên sông Yenisey vượt qua đỉnh đập Krasnoyarsk như thế nào ?*' <http://www.vncold.vn/Web/Content.aspx?distid=671>), dùng cầu cẩu hay chuyển tải hàng hóa & hành khách theo đường bộ qua đập (ta vẫn quen gọi là 'tăngbo').

Đập Krasnoyarsk trên sông Yenisey ở gần thành phố cùng tên này. Đập cao 119m tạo hồ chứa có dung tích 73,3 tỷ m³, dài 388km, rộng 15km. Nhà máy thủy điện có công suất 6000MW được hoàn thành năm 1964. Sông Yenisey là tuyến giao thông thủy quan trọng. Người ta đã xây dựng hệ thống đưa tàu & xà lan vượt qua đập, lưu thông bình thường.

Nhìn từ xa giá đỡ mang xà lan côngtenơ đang leo dốc lên đỉnh đập

Cổng xả sâu có nhiệm vụ xả bùn cát lắng đọng ở thượng lưu đập, xả nhanh lũ, tháo cạn hồ khi cần thiết. Tuy nhiên, việc đóng mở cổng và giữ kín cổng xả sâu thường

gặp khó khăn do áp lực nước lớn lại ít sử dụng. Vì vậy, người ta tránh né hạng mục này cho đỡ tốn kém.

- Theo ông, sai lầm lớn nhất trong phát triển thủy điện ở VN hiện nay là gì?

Phát triển thủy điện VN có nhiều thiếu sót trong tất cả các khâu, từ quy hoạch tới quản lý xây dựng. Khi quy hoạch không xem xét phê duyệt kỹ càng, không đặt dự án trong tổng thể phát triển nguồn nước trong lưu vực. Quản lý xây dựng từ thiết kế đến thi công đều buông lỏng.

Các công trình lớn của nhà nước được tập trung làm khá tốt, có các chuyên gia nước ngoài, nhưng nhiều đập nhỏ làm ào ào, xét duyệt gần như không có. Ở các nước, chủ nhiệm công trình không phải ai cũng làm được, mà phải có chứng chỉ, có thời gian tập sự, kinh nghiệm thực tế. Ở các nước, muốn làm chủ nhiệm đề án, chủ nhiệm thiết kế, chỉ huy công trường, giám sát chất lượng,... đều phải có **chứng chỉ kỹ sư chuyên nghiệp**. Chứng chỉ này có giá trị trong từng thời đoạn. Không phải cứ có bằng đại học là có thể làm bất cứ việc gì. Nhưng ở Việt Nam, ai cũng làm thủy điện được.

Chúng ta còn buông lỏng quản lý vận hành nhà máy, coi nhẹ, thậm chí bỏ qua tác động của việc thay đổi dòng chảy đến môi trường và dân sinh ở hạ du.

Quang cảnh đập Dak Mek (Kông Tum) sau khi xảy ra sự cố

- Sau những sự cố thủy điện liên tiếp thời gian qua, theo ông, cần chấn chỉnh như thế nào đối với quy hoạch và phát triển thủy điện, đặc biệt thủy điện nhỏ và vừa hiện nay?

Phải chấn chỉnh từ chính sách, thể chế đến lựa chọn nhân lực - các chủ đầu tư được tham gia thủy điện. Cần quy định rõ hơn bộ tiêu chuẩn, tiêu chí an toàn đập như bắt buộc phải có các yếu tố kỹ thuật nào... Thực tế chúng ta đang thiếu những thể chế nghiêm ngặt khi phê duyệt, quy hoạch, quản lý và giám sát với các dự án thủy điện.

Chính phủ đã có Nghị định 72 quy định về an toàn đập, nhưng để cụ thể hóa hơn các quy định này lại chưa có các văn bản pháp lý tiếp theo.

Trách nhiệm giữa các bộ có liên quan từ Công thương, Tài nguyên - Môi trường, Xây dựng... vẫn chưa rõ ràng. Chưa kể, việc quản lý được phân cấp về địa phương nhưng nhân lực tại địa phương lại thiếu am hiểu chuyên môn, cũng là một trong những nguyên nhân dẫn đến tình trạng dễ dãi trong phê duyệt dự án thủy điện.

Chỉ nói đơn giản như quy trình vận hành liên hồ chứa, các công trình lớn đã số đã được phê duyệt quy trình vận hành, nhưng với các bậc thang thủy điện vừa và nhỏ dày đặc ở miền Trung, Tây nguyên, quy trình vận hành liên hồ lại đang rất thiếu hoặc sơ sài.

Mặt khác, quản lý đập và an toàn đập là lĩnh vực chuyên môn đặc thù, người chịu trách nhiệm phải được đào tạo nghiêm túc, có kinh nghiệm thực tế. Không thể ai cũng tham gia làm thủy điện, mà phải am hiểu và có kinh nghiệm.

.Các sự cố diễn ra tới thời điểm này chủ yếu xảy ra với các thủy điện do tư nhân làm, cho thấy hậu quả từ sự thiếu kinh nghiệm trong quản lý và vận hành, cũng như cầu thả và thiếu trách nhiệm với công trình và người dân địa phương. Như chủ đầu tư thủy điện Đắc Mek 3 vừa qua phát biểu rất phi kỹ thuật, làm sao xe ben có thể đâm vỡ đập thủy điện, nếu như không phải anh thi công ầu, sai quy trình.

Việc **phát triển thủy điện vẫn rất cần thiết**, vì đây là nguồn năng lượng sạch và tái tạo trong bối cảnh các nguồn năng lượng khác đang cạn dần. Đa dạng hóa các nguồn đầu tư thủy điện cũng là hợp lý, nhưng phải tăng cường quản lý, kiểm soát chặt chẽ.

Theo tôi, phải sớm chấm dứt tình trạng ai cũng được làm thủy điện. Cùng với việc rà soát quy hoạch, loại bỏ các dự án thủy điện chậm tiến độ quá lâu, thiếu hiệu quả, Bộ Công thương cần sớm xây dựng tiêu chí lựa chọn nhà đầu tư thủy điện đủ năng lực, đủ kinh nghiệm và tài chính.

Mặt khác, không nhất thiết phải xây dựng ồ ạt tới cả gần 1.000 đập thủy điện, trong khi nhiều đập chỉ có công suất vài MW. Thay vào đó, cần học hỏi kinh nghiệm các nước đang lập phương án nâng cao công suất thủy điện bằng cách tôn cao các đập hiện có và nâng cao hiệu suất thủy điện bằng công nghệ hiện đại hơn.